

na promjenjivost, **nesigurnost**, ludizam, propitivanje kanona... Ipak, jedno je sigurno, kvaliteta o(p)staje... A nju ne garantiraju sjajne korice niti kvalitetan uvez. Mislim da će intencija ove knjige biti ostvarena ako se i samo ako se upustimo u dijalog s njom. U dijalog u kojem smo spremni, na temelju ponuđenih argumenata i promijeniti mišljenje, uvažiti drugu stranu, prihvatiti razliku i u njoj vi-

djeti i doživjeti bogatstvo. Ako zastanemo i razmislimo. Ako smo spremni oslušivati govor našega grada. Ako krenemo u novo, naše istraživanje nekog od djelića ovoga **mozaika**. A vremena imamo malo, premalo... Jer, već je najavljeno, **drugo**, prošireno i 'dostojno' izdanje *Rijeke u priči*. Taj podatak govori sam za sebe.

Sanja Tadić-Šokac

PRILOZI PROUČAVANJU MAKEDONSKE POVIJESTI KNJIŽEVNOSTI

Goran Kalogjera

PRILOZI ISTRAŽIVANJU MAKEDONSKE POVIJESTI KNJIŽEVNOSTI (*Sovremenost, Skopje, 2009.*)

Djelo *Prilozi istraživanju makedonske povijesti književnosti* Gorana Kalogjera prije svega karakterizira sustavan komparativistički pristup problematici povijesti makedonske književnosti, napose u razdoblju devetnaestoga i dvadesetoga stoljeća te njezinoga postavljanja u suodnos ostalih južnoslavenskih književnosti toga razdoblja. Iz toga se može nazrijeti ona lakanovska postavka da se bez Drugoga ne može konstituirati vlastiti identitet, pa tako i autor nastoji sagledati konstituiranje makedonske književnosti u odnosu na druge, prije svega susjedne književnosti s kojima je dijelila iste ili slične društvene, povijesne, gospodarske i političke situacije. Napose tu mislimo na razdoblje devetnaestostoljetnih nacionalnih romantizama koji su na prostoru

južnoslavenskih književnosti imali slične težnje i smjernice u kontekstu oblikovanja standardnoga nacionalnoga jezika i književnosti.

Osim razvidno zastupljene južnoslavenske komponente u sagledavanju karakterističnih procesa za makedonsku književnost, autor ipak nastoji ponuditi i nešto širi aspekt. Tako u tekstu *Romantizam makedonskih boja* nastoji sagledati utjecaje ruske i zapadnoeuropske romantike u oblikovanju makedonskoga romantizma, pokazujući kako su makedonski pisci, ali i čitateljska publika, bili poprilično upoznati s romantičarskim strujanjima, kako u zapadnoeuropskim zemljama tako i onima mediteranskoga, romanskoga kulturnoga kruga. Pitanje književnoga jezika i književnoumjet-

ničkoga stvaranja također je bilo bitno pitanje za koncepciju slavenskih romanizama te ga se autor dotiče u radu *Dominacija pjesničkog (narodnog i umjetničkog) izraza u makedonskoj književnosti devetnaestoga stoljeća*, posebice podcrtavajući ulogu autorica, odnosno veliku zastupljenost pjesnikinja, što nije bio slučaj, smatra autor, s hrvatskom književnošću u razdoblju narodnoga preporoda, kada su mahom prevladavali muški autori.

Razumljivo je kako je Kalogjera najviše pažnje posvetio hrvatsko-makedonskim književnim i kulturnim dodirima, napose onima tijekom devetnaestoga stoljeća, jer je to i autorova uža specijalnost. Time je ponovno aktualizirao već spomenutu južnoslavensku komponentu u devetnaestostoljetnim procesima nacionalnih buđenja u kojima su i same književnosti dale svoj obol jer su bivale zaogrnutе različitim ideologemima i mitologemima te pragmatičnim zadaćama služenja u svrhu političke borbe.

Knjigu otvara poglavlje *Ishodišta hrvatsko-makedonskih književnih i kulturnih dodira* koje nudi jedan sintetički pregled hrvatsko-makedonskih književnih i kulturnih odnosa. Rad na pregledan način sustavno sagledava najznačajnije pojave u makedonskoj književnosti devetnaestoga i dvadesetoga stoljeća te način na koji su interferirale sa strujanjima u hrvatskoj književnosti. Kalogjera također poseban naglasak stavlja na razvoj makedonističkih katedri na hrvatskim sveučilištima, koje su u konačnici omogućile kako razmjenu znanstvenika, tako i ideja, te uvjetovale međusobna prožimanja i dodire.

U prvome dijelu *Priloga istraživanju makedonske povijesti književnosti* autor

vuče zanimljive paralele između sličnih pojava u makedonskoj i hrvatskoj književnosti, poput uloge putopisa u konstituiranju makedonske i hrvatske književnosti romantičarskoga razdoblja (*Značaj žanra putopisa u razvoju makedonske književnosti devetnaestog stoljeća*). Iako je, kao i u hrvatskoj književnosti navedenoga razdoblja, poezija bila dominantna, javljaju se i ostali rodovi i vrste, a među njima je bio zastupljen i putopis koji je odigrao veliku ulogu ne samo u oblikovanju umjetničke proze, nego i u nacionalno-integracijskim kretanjima, upoznavajući čitateljsku publiku s vlastitom kulturnom tradicijom. Zanimljiv je i rad koji se bavi odnosom biskupa Josipa Jurja Strossmayjera prema Makedoniji i makedonskim piscima (*Izgnubljena bitka Konstantina Miladinova*), u kojem se nastoji racionalizirati i objektivno sagledati njegovu mecenatsku ulogu koja je često bila pretjerano isticana, a da se zanemarivala politička pozadina njegovih poteza. Poticajno je i razmatranje odnosa Petra Draganova i Andrije Kačića Miošića (*Aktualizacija teme Petar Draganov – fra Andrija Kačić Miošić*), odnosno sagledavanje razloga i uvjeta pod kojima je makedonski autor uvrstio pomakedončene pjesme iz Kačićeva *Razgovora ugodnoga naroda slivinskoga* u vlastiti zbornik makedonskih narodnih pjesama. *Otkrivanje Makedonije pod bugarskim imenom* bavi se kontroverznom temom, odnosno višestoljetnom zabludom hrvatske slavistike da su Makedonci zapravo Bugari, a autor nastoji sagledati složene društvene, političke i povijesne razloge koji su doveli do navedenih poimanja te način na koji su se ona odrazila na odnose dvaju naroda. Autor

se bavi i recepcijom makedonske književnosti u Hrvatskoj, kronološki od devetnaestoga stoljeća do naših dana (*Percepcija makedonske književnosti u Hrvata*), za koju smatra kako je nedostatna, što se može vidjeti u skromnim prijevodi-ma i izdanjima na hrvatskom jeziku.

Ostali radovi u prvome dijelu knjige (*Konstantin Miladinov – čovjek s osjećajem za povijesni trenutak, Racin s vremenske distance, Racinov znanstveno-esejistički dragulj*) predstavljaju književno-povijesne skice značajnih makedonskih književnika Konstantina Miladinova i Koče Racina te pojedinih aspekata njihova stvaralaštva.

U drugom dijelu knjige makedonska se književnost nastoji sagledati u kontekstu njoj susjednih slavenskih književnosti: bugarske, srpske, slovenske, crnogorske, bosanske, kako bi se dobio širi društveno-povijesno-književni okvir za njezino sagledavanje kao samostalne i razvijene nacionalne književnosti, koja je organski vezana uz svoje podneblje. U tom segmentu *Prilozi istraživanju makedonske povijesti književnosti* predstavljaju daljnju i sustavniju razradu ideja i postavki iznesenih u autorovoj knjizi *Južno-slavenska književna prožimanja*. Rad *Makedonsko-srpske književne veze* nudi pregled najznačajnijih književnih i kulturnih strujanja između makedonske i srpske književnosti, koje su bile rezultat njihove teritorijalne povezanosti, ali i pripadnosti bizantskom kulturnom krugu, kao i školovanja makedonskih intelektualaca u Srbiji. Unatoč činjenici što se teritorijalno ne dodiruju, autor pokazuje kako slovenska i makedonska književnost imaju velikih doticaja, koji se prije svega ogledaju u snažnoj suradnji znanstvenika i knji-

ževnika iz dviju zemalja (*Makedonsko-slovenski književni, znanstveni i kulturni dodiri*). Osobit se naglasak stavlja na doprinos bosanskoga makedonista Safeta Burine u popularizaciji makedonske književnosti na području bivše Jugoslavije (*Prinos Safeta Burine afirmaciji makedonske književnosti u Bosni i Hercegovini*), a napose kroz prepjeve makedonske poezije. *Makedonsko-crnogorski kulturno-povijesni kontakti u 19. stoljeću* kratak je rad u kojem se razmatraju dodiri dvaju makedonskih prosvjetitelja – Rajka Žinzifova i Konstantina Petkovića – s poviješću, književnim stvarateljima i kulturnim kretanjima u devetnaestostoljetnoj Crnoj Gori.

Posebno poglavlje je pak posvećeno odnosu, odnosno utjecaju grčke na makedonsku književnost u devetnaestome stoljeću (*Grčki utjecaj na Makedonce s posebnim osvrtom na drugu polovicu 19. stoljeća*) jer ta dva naroda vežu kompleksni kulturni, povijesni i politički odnosi. Autor kreće od teze kako su zbog geografske povezanosti Makedonci bili izloženi tijekom stoljeća snažnom asimilacijskom pritisku Grčke te analizira njegove negativne i pozitivne aspekte za makedonsku književnost. Bugarska je bila, uz Grčku, druga država koja je nastojala na Makedonce izvršiti snažan asimilacijski utjecaj pa jedno od poglavlja u knjizi (*Bugarško-makedonska razmimoilaženja*) nastoji komparatistički analizirati odnose dvaju kultura na području književnosti i jezika.

Jedan osobit aspekt knjige *Prilozi istraživanju makedonske povijesti književnosti* leži u njezinu referiranju na položaj i ulogu riječke makedonistike u proučavanju kako makedonske književnosti tako i

njezinih dodira s hrvatskim književnim i kulturnim stujanjima jer je Rijeka, uz Zagreb i Osijek, bila najsnažniji makedonistički centar u Hrvatskoj, čemu su doprinijela i sustavna istraživanja upravo profesora Kalogjere. Kontinuitet riječke makedonistike svakako označava i osnivanje lektorata za makedonski jezik pri Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

Kalogjera se u subjektivno intoniranom uvodu teksta *Riječka makedonistika* prisjeća osnivanja Katedre za makedonski jezik i književnost početkom osamdesetih godina dvadesetoga stoljeća na ondašnjem studiju jugoslavistike u Rijeci, gdje je vodio kolegije iz makedonskoga jezika i književnosti, ali i velikoga interesa ondašnjih studenata. O potonjem svjedoči i velik broj studenata, točnije njih trideset, koji su u desetogodišnjem razdoblju postojanja ove katedre odabrali pisati diplomski rad na temu iz makedonske književnosti.

Tome treba pridodati i velik broj studija Gorana Kalogjere koje tematiziraju hrvatsko-makedonske književne dodire, ali i teme koje se isključivo referiraju na makedonsku književnost, osobito na stvaralaštvo Koče Racina, što je jedna od autorovih subspcijalnosti. Svakako treba spomenuti i studiju *Hrvatsko-makedonske književne veze*, koja je doživjela dva izdanja na hrvatskom jeziku te prijevod na makedonski jezik, a predstavlja temelj za svako ozbiljnije daljnje istraživanje spomenutih odnosa.

Nakon što je početkom devedesetih godina sada već prošloga stoljeća došlo do preustroja studija jugoslavistike u studij kroatistike, makedonistika je izgubila svoje mjesto u predavaonicama, ali je riječka makedonistika ipak nastavila intenzivno živjeti kroz spomenuti znanstveni rad profesora Kalogjere, ali i kroz ostvarivanje suradnje riječkoga Sveučilišta sa Sveučilištem u Skopju i Bitoli, za što se autor kao prorektor Sveučilišta u Rijeci osobito zalagao. Kao rezultat toga došlo je i do ostvarivanja dvaju znanstvenih skupova Hrvatsko-makedonske književne i kulturne veze, koji su se odvijali u Rijeci i Ohridu. Ne smijemo zaboraviti niti Seminar za makedonski jezik i književnost koji već desetljećima ima vrlo uspješnu tradiciju upoznavanja stranaca s makedonskim jezikom i kulturom te je postao riječim partnerom u izgradnji što konkretnijih projekata, pa su brojni studenti i djelatnici sudjelovali na spomenutom seminaru.

Riječka kroatistika dobila je novi zamah u akademskoj godini 2008/2009. kada je pri Odsjeku za kroatistiku otvoren Lektorat makedonskoga jezika, čime je studentima ponovno omogućeno da se upoznaju s makedonskim jezikom, kulturom i književnošću. O njegovoj uspješnosti svjedoči i velik broj zainteresiranih studenata koji već drugu godinu za redom uspisuje makedonističke kolegije, što će svakako doprinijeti boljoj upoznatosti studenata s nama susjednim književnostima.

Dejan Durić